

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

10 päivänä syyskuuta 2015*

Ennakkoratkaisupyyntö — Sosiaalipolitiikka — Direktiivi 2003/88/EY — Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelu — Työajan järjestäminen — 2 artiklan 1 kohta — Työajan käsite — Työntekijät, joilla ei ole kiinteää tai tavanomaista työn suorittamispaikkaa — Matka-aika työntekijöiden kodin ja ensimmäisen ja viimeisen asiakkaan toimipaikkojen välillä

Asiassa C-266/14,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Audiencia Nacional (Espanja) on esittänyt 22.5.2014 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 2.6.2014, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (CC.OO.)

vastaan

Tyco Integrated Security SL ja

Tyco Integrated Fire & Security Corporation Servicios SA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Ilešič sekä tuomarit A. Ó Caoimh (esittelevä tuomari), C. Toader, E. Jarašiūnas ja C. G. Fernlund,

julkisasiamies: Y. Bot,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies M. Ferreira,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 22.4.2015 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras (CC.OO.), edustajinaan abogado E. Lillo Pérez ja abogado F. Gualda Alcalá,
- Tyco Integrated Security SL ja Tyco Integrated Fire & Security Corporation Servicios SA, edustajanaan abogado J. Martínez Pérez de Espinosa,
- Espanjan hallitus, asiamiehenään M. J. García-Valdecasas Dorrego,
- Tšekin hallitus, asiamiehenään M. Smolek,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

- Italian hallitus, asiamiehenään G. Palmieri, avustajanaan avvocato dello Stato F. Varrone,
  - Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehinään L. Christie ja L. Barfoot, avustajinaan S. Lee, Q.C, ja Barrister-at-Law G. Facenna,
  - Euroopan komissio, asiamiehinään M. van Beek ja N. Ruiz García,
- kuultuaan julkisasiamiehen 11.6.2015 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY (EUVL L 299, s. 9) 2 artiklan 1 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones Obreras (CC.OO.) ja Tyco Integrated Security SL ja Tyco Integrated Fire & Security Corporation Servicios SA (jäljempänä yhdessä Tyco) ja jossa on kyse siitä, etteivät viimeksi mainitut tunnustaneet direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi työajaksi aikaa, jonka niiden työntekijät käyttävät päivittäin matkustaakseen kotoaan työnantajansa nimeämän ensimmäisen asiakkaan toimipaikkaan ja työnantajansa nimeämän viimeisen asiakkaan toimipaikasta kotiinsa (jäljempänä kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käytetty aika).

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 2003/88 johdanto-osan neljännessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
”Työntekijöiden turvallisuuden, hygienian ja terveyden parantaminen työssä on tavoite, joka ei saisi olla riippuvainen pelkästään taloudellisista seikoista.”
- 4 Kyseisen direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:
”1. Tässä direktiivissä vahvistetaan turvallisuutta ja terveyttä koskevat vähimmäisvaatimukset työajan järjestämistä varten.
2. Tämä direktiivi koskee
a) vuorokautisia ja viikoittaisia vähimmäislepoaikoja ja vuosilomaa sekä taukoja ja viikoittaista enimmäistyöaikaa; ja
b) tiettyjä yötyötä, vuorotyötä ja työaikajärjestelyjä koskevia seikkoja.
3. Tätä direktiiviä sovelletaan kaikkeen [toimenpiteistä työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parantamisen edistämiseksi työssä 12.6.1989 annetun neuvoston] direktiivin 89/391/ETY [(EYVL L 183, s. 1)] 2 artiklassa tarkoitettuun yksityiseen ja julkiseen toimintaan, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tämän direktiivin 14, 17, 18 ja 19 artiklan soveltamista.

--

4. Direktiivin 89/391 – – säännöksiä sovelletaan täysimääräisesti 2 kohdassa tarkoitettuihin asioihin, sanotun kuitenkin rajoittamatta tämän direktiivin tiukempien ja/tai yksityiskohtaisempien säännösten soveltamista.”

5 Mainitun direktiivin 2 artiklan, jonka otsikko on ”Määritelmät”, 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

1) ’työajalla’ ajanjaksoa, jonka aikana työntekijä tekee työtä, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa toimintaansa tai tehtäviään kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti;

2) ’lepoajalla’ ajanjaksoa, joka ei ole työaikaa.”

6 Kyseisen direktiivin 3 artiklassa, jonka otsikko on ”Päivittäinen lepoaika”, säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jokainen työntekijä saa vähintään 11 tunnin yhtäjaksoisen lepoajan jokaista 24 tunnin jaksoa kohden.”

Espanjan oikeus

7 Työntekijöiden asemasta annetun lain, jonka uudistettu versio hyväksyttiin 24.3.1995 annetulla kuninkaan asetuksella 1/1995 (Real Decreto Legislativo 1/1995 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores), 34 §:n 1, 3 ja 5 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Työpäivän kestosta määrätään työehtosopimuksissa tai työsopimuksissa.

Tosiasiallinen työaika on tavanomaisesti vuosittain keskimäärin enintään 40 tuntia viikossa.

--

3. Työpäivän päättymisen ja seuraavan työpäivän alkamisen välisen ajan on oltava keskimäärin vähintään 12 tuntia.

Tosiasiallisten tavanomaisten työtuntien määrä ei saa ylittää 9:ää tuntia päivässä, ellei työehtosopimuksessa tai sen puuttuessa yrityksen ja työntekijöiden edustajien välillä ole sovittu muusta päivittäisen työajan jakautumisesta siten, että joka tapauksessa noudatetaan työpäivien välistä lepoaikaa.

--

5. Työaika lasketaan siten, että työntekijän työpäivä sekä alkaa että päättyy työpaikalla.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

8 Tyco asentaa ja huoltaa murtovalvontajärjestelmiä ja varkaudenestojärjestelmiä useimmissa Espanjan maakunnissa.

9 Tyco sulki vuoden 2011 kuluessa maakunnissa sijaitsevat toimistonsa (jäljempänä alueelliset toimistot) ja kiinnitti kaiken henkilöstönsä Madridissa (Espanja) sijaitseviin pääkonttoreihin.

- 10 Tycon tekniset työntekijät asentavat ja huoltavat turvallisuuslaitteita kodeissa, teollisuuslaitoksissa ja myymälöissä heille määrätyillä maantieteellisillä alueilla, jotka käsittävät kokonaan tai osittain maakunnan, jossa he työskentelevät, ja toisinaan useita maakuntia.
- 11 Näiden työntekijöiden käytettävissä on yrityksen ajoneuvo, jolla he matkustavat päivittäin kotoaan toimipaikkoihin, joissa heidän on suoritettava turvallisuuslaitteiden asennus- tai huoltotehtäviä. He käyttävät tätä ajoneuvoa palatakseen kotiinsa työpäivän päättyessä.
- 12 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan etäisyydet työntekijöiden kotoa toimipaikkoihin, joissa heidän on toteutettava toimenpiteitä, vaihtelevat hyvin paljon ja ylittävät joissain tapauksissa 100 kilometriä. Se mainitsee esimerkkinä tapauksen, jossa kodin ja asiakkaan välinen matka oli vilkkaan liikenteen takia kestänyt kolme tuntia.
- 13 Kyseisten työntekijöiden on lisäksi matkustettava vähintään kerran viikossa logistiikasta vastaavaan kuljetusliikkeeseen, joka sijaitsee lähellä heidän kotiaan, noutamaan laitteita, varaosia ja tarvikkeita, joita he tarvitsevat toteuttamiaan toimenpiteitä varten.
- 14 Jotta kyseiset työntekijät voisivat suorittaa tehtävänsä, heillä on matkapuhelin, jolla he voivat olla etäyhteydessä Madridissa oleviin pääkonttoreihin. Puhelimeensa asennetulla sovelluksella työntekijät saavat edellisenä päivänä suunnitelman eri toimipaikkoja sisältävästä päiväreitistä, joka heidän on kierrettävä kunakin työpäivänä omalla maantieteellisellä alueellaan, ja kellonajat, jolloin heidän on saavuttava asiakkaan luo. Eräeseen toiseen sovellukseen he syöttävät tiedot tehdyistä toimenpiteistä ja toimittavat ne Tycolle käsiteltävien tapausten ja tehtyjen toimenpiteiden rekisteröimiseksi.
- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei Tyco laske kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käytettyä aikaa työajaksi vaan pitää sitä lepoaikana.
- 16 Kyseisen tuomioistuimen mukaan Tyco laskee työpäivän sen ajan mukaan, joka on kulunut siitä, kun työntekijät saapuvat päivän ensimmäisen asiakkaan toimipaikkaan, siihen, kun he poistuvat päivän viimeisen asiakkaan toimipaikasta, koska se ottaa huomioon vain asiakkaan luona tehtyihin toimenpiteisiin ja eri asiakkaiden välisiin matkoihin kuluneen ajan. Ennen aluetoimistojen sulkemista Tyco laski työajan siten, että sen katsottiin alkavan, kun työntekijä saapui yrityksen tiloihin noutamaan käyttöönsä annetun ajoneuvon ja luettelon niistä asiakkaista, joiden luona oli käytävä, sekä reittisuunnitelman, ja päättyvän, kun työntekijä palasi yrityksen tiloihin ja palautti ajoneuvonsa.
- 17 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että työaika ja lepoaika on määritelty direktiivissä 2003/88 vastakkaisiksi käsitteiksi, eikä kyseinen direktiivi näin ollen salli niiden välillä olevia tilanteita. Kyseinen tuomioistuin huomauttaa myös, ettei työntekijöiden kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käyttämää aikaa katsota työntekijöiden asemasta annetun lain kuninkaan asetuksella 1/1995 uudistetun version 34 §:n 5 momentissa työajaksi. Kyseisen tuomioistuimen mukaan kansallinen lainsäätäjä päätti näin, koska se katsoi, että työntekijä voi vapaasti valita paikan, johon hän perustaa kotipaikkansa. Hän itse siis päättää mahdollisuuksiensa mukaan työpaikkansa ja kotinsa välisen – pidemmän tai lyhyemmän – etäisyyden.
- 18 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa, että kyseistä ajatusta on mukautettava maantiekuljetusten alalla liikkuvassa työssä olevien työntekijöiden osalta. Vaikuttaa nimittäin siltä, että kansallinen lainsäätäjä on tämän työntekijäryhmän osalta katsonut, että heidän työpaikkansa sijaitsee ajoneuvossa, joten kyseisten työntekijöiden matka-aika katsotaan työajaksi. Kyseinen tuomioistuin pohtii, voidaanko pääasiassa kyseessä olevien työntekijöiden katsoa olevan vastaavassa tilanteessa kuin kuljetusalan liikkuvassa työssä olevat työntekijät.
- 19 Kyseisen tuomioistuimen mukaan siitä, että pääasiassa kyseessä olevien työntekijöiden matkapuhelimeen ilmoitetaan joitakin tunteja ennen tapaamista reitistä, joka heidän on kuljettava, ja erityisistä palveluista, jotka heidän on suoritettava asiakkailleen, seuraa, ettei kyseisillä työntekijöillä ole

enää mahdollisuutta mukauttaa yksityiselämäänsä ja asuinpaikkaansa kotinsa ja työpaikkansa välisen etäisyyden mukaan, koska työpaikka vaihtelee päivittäin. Näin ollen kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käytettyä aikaa ei voida katsoa lepoajaksi, kun otetaan huomioon erityisesti direktiivin 2003/88 tavoitteena oleva työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelu. Saman tuomioistuimen mukaan kyse ei myöskään ole ajasta, jolloin työntekijät ovat varsinaisesti työnantajan käytettävissä, jotta tämä voisi antaa heille jonkin muun kuin nimenomaan matkustustehtävän. Näin ei ole riittävän selvää, onko kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käytettyä aikaa kyseisen direktiivin mukaan pidettävä työ- vai lepoaikana.

- 20 Näin ollen Audiencia Nacional päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko direktiivin 2003/88 – 2 artiklaa tulkittava siten, että aika, jonka työntekijä, jolle ei ole määrätty kiinteää työpaikkaa vaan jonka on matkustettava joka päivä kotoaan yrityksen asiakkaan toimipaikkaan, joka vaihtelee päivittäin, ja palattava kotiinsa joka kerta asiakkaiden eri toimipaikoista (yrityksen hänelle edellisenä päivänä vahvistaman reitin tai luettelon mukaisesti), jotka sijaitsevat aina varsin laajalla maantieteellisellä alueella, käyttäen matkaan työpäivän alussa ja lopussa, on tämän kysymyksen perusteluissa esitettyissä pääasian riitaan liittyvissä olosuhteissa ’työaikaa’ direktiivin [kyseisessä 2 artiklassa] tälle käsitteelle annetun määritelmän mukaisesti, vai onko sitä sen sijaan pidettävä ’lepoaikana?’”

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 21 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää unionin tuomioistuinta lähinnä ratkaisemaan, onko direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kyseisessä säännöksessä tarkoitetuksi ”työajaksi” on pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa, joissa työntekijöillä ei ole kiinteää tai tavanomaista työn suorittamispaikkaa, katsottava aika, jonka työntekijät käyttävät kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan.
- 22 Aluksi on todettava, että koska kyseisen direktiivin 1–8 artikla on laadittu olennaisin osin identtisiksi tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 23.11.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/104/EY (EYVL L 307, s. 18), sellaisena kuin se on muutettuna 22.6.2000 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2000/34/EY (EYVL L 195, s. 41), 1–8 artiklan kanssa, näistä viimeksi mainituista säännöksistä esitettyä tulkintaa voidaan kaikin puolin soveltaa direktiivin 2003/88 edellä mainittuihin artikloihin (ks. vastaavasti tuomio Fuß, C-429/09, EU:C:2010:717, 32 kohta ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 39 kohta).
- 23 Aluksi on tärkeää todeta, että viimeksi mainitun direktiivin tarkoituksena on vahvistaa vähimmäisvaatimukset, joilla parannetaan työntekijöiden elin- ja työoloja lähentämällä erityisesti työajan kestoa koskevia kansallisia säännöksiä. Tällaisella työajan järjestämistä koskevalla yhdenmukaistamisella Euroopan unionin tasolla pyritään takaamaan työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden parempi suojelu varmistamalla heille erityisesti päivittäisiä ja viikoittaisia vähimmäislepoaikoja sekä asianmukaisia taukoja ja säätämällä työviikon keskimääräisen keston ylärajaksi 48 tuntia; tästä enimmäiskestosta täsmennetään nimenomaisesti, että se sisältää ylityön (ks. tuomio BECTU, C-173/99, EU:C:2001:356, 37 ja 38 kohta; tuomio Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, 46 kohta ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 40 kohta).
- 24 Kyseisen direktiivin enimmäistyöaikaa ja vähimmäislepoaikkaa koskevia eri säännöksiä on pidettävä erityisen tärkeinä unionin sosiaalioikeuden sääntöinä, joita on sovellettava jokaiseen työntekijään vähimmäisvaatimuksena, joka on tarpeen hänen turvallisuutensa ja terveytensä suojelun varmistamiseksi (tuomio Dellas ym., C-14/04, EU:C:2005:728, 49 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 41 kohta).

- 25 On tärkeää muistuttaa, että direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta käsitteestä ”työaika” on toistuvasti todettu, että kyseisessä direktiivissä määritellään kyseinen käsite ajanjaksoksi, jonka työntekijä tekee työtä, on työnantajan käytettävissä ja suorittaa toimintaansa tai tehtäviään kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti, ja että kyseinen käsite on ymmärrettävä lepoajan vastakohtaksi, koska nämä kaksi käsitettä ovat toinen toisensa poissulkevia (tuomio Jaeger, C-151/02, EU:C:2003:437, 48 kohta; tuomio Dellas ym., C-14/04, EU:C:2005:728, 42 kohta; määräys Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, 24 kohta ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 42 kohta).
- 26 Tässä yhteydessä on todettava, ettei kyseisessä direktiivissä säädetä työajan ja lepoajan välimuodosta (ks. vastaavasti tuomio Dellas ym., C-14/04, EU:C:2005:728, 43 kohta; määräys Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, 25 kohta ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 43 kohta).
- 27 Oikeuskäytännöstä ilmenee tässä suhteessa myös, että direktiivissä 2003/88 tarkoitettut ”työajan” ja ”lepoajan” käsitteet ovat unionin oikeuden käsitteitä, jotka on määriteltävä objektiivisten ominaispiirteiden avulla kyseisen direktiivin – jolla pyritään vahvistamaan vähimmäismääräykset työntekijöiden elin- ja työolojen parantamiseksi – systematiikkaan ja tarkoitukseen tukeutumalla. Vain tällaisella itsenäisellä tulkinnalla voidaan nimittäin varmistaa direktiivin täysi tehokkuus ja kyseisten käsitteiden yhdenmukainen tulkinta kaikissa jäsenvaltioissa (ks. tuomio Dellas ym., C-14/04, EU:C:2005:728, 44 ja 45 kohta; määräys Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, 26 kohta ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 44 kohta).
- 28 Lopuksi on syytä muistuttaa, ettei kyseisen direktiivin 2 artikla kuulu mainitun direktiivin niihin säännöksiin, joista olisi sallittua poiketa (ks. määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 45 kohta).
- 29 Jotta esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen voitaisiin vastata, on näin ollen tutkittava, täytyvätkö tämän tuomion 25 kohdassa mieleen palautetut työajan käsitteen osatekijät pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa on kyse kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käytetystä ajasta, ja onko kyseistä aikaa pidettävä työ- vai lepoaikana.
- 30 Direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna työajan käsitteen ensimmäisestä osatekijästä, jonka mukaan työntekijän on suoritettava toimintaansa tai tehtäviään, on todettava, ettei ole kiistetty, että ennen kuin Tyco päätti lakkauttaa alueelliset toimistot, tämä työnantaja piti työaikana sitä aikaa, joka sen työntekijöiltä kului alueellisten toimistojen ja päivän ensimmäisen ja viimeisen asiakkaan väliseen matkaan, mutta ei sitä aikaa, joka päivän alkaessa ja päättyttyä kului näiden matkoihin kodin ja alueellisten toimistojen välillä. Lisäksi on kiistatonta, että pääasiassa kyseessä olevat työntekijät tulivat ennen kyseisen päätöksen tekemistä päivittäin näihin toimistoihin hakeakseen Tycon heidän käyttöönsä antamat ajoneuvot ja aloittaakseen työpäivänsä. Kyseisten työntekijöiden työpäivä myös päättyi näissä toimistoissa.
- 31 Tyco kiistää sen, että pääasiassa kyseessä olevien työntekijöiden kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käyttämää aikaa voitaisiin pitää kyseisessä säännöksessä tarkoitettuna työaikana, sillä vaikka näiden työntekijöiden pitää matkustaa päästäkseen Tycon nimeämien asiakkaiden luo, kyseisten työntekijöiden työnä ja tehtävänä on turvallisuusjärjestelmien asentamista ja huoltamista koskevien teknisten työsuoritusten toteuttaminen näiden asiakkaiden luona. Näin työntekijät eivät suorita toimintaansa tai tehtäviään kodin ja asiakkaiden välisen edestakaisen matkan aikana.
- 32 Tämä väite ei voi menestyä. Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 38 kohdassa, pääasiassa kyseessä olevan kaltaista työtä tekevien työntekijöiden matkat ovat välttämättömiä, jotta he voisivat toteuttaa heiltä vaadittuja teknisiä työsuorituksia näiden asiakkaiden luona. Se, ettei näitä matkoja otettaisi huomioon, johtaisi siihen, että Tycon kaltainen työnantaja voisi vaatia, että ainoastaan turvallisuusjärjestelmien asentamista ja huoltamista koskevien työsuoritusten toteuttamiseen käytetty

aika kuuluu direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun työajan käsitteen alaan, millä vääristeltäisiin kyseistä käsitettä ja haitattaisiin työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelua koskevaa tavoitetta.

- 33 Sitä, että ennen alueellisten toimistojen lakkauttamista Tyco piti kyseisten työntekijöiden päivän alkaessa asiakkaiden luo ja sen päätyttyä asiakkaiden luota tekemiin matkoihin käyttämää aikaa työaikana, osoittaa lisäksi selvästi, että aikaisemmin kyseisten työntekijöiden tekemään työhön ja suorittamiin tehtäviin kuului tehtävä ajaa ajoneuvo alueellisesta toimistosta ensimmäisen asiakkaan luo ja viimeisen asiakkaan luota kyseiseen alueelliseen toimistoon. Näiden matkojen luonne ei siis ole muuttunut alueellisten toimistojen lakkauttamisen jälkeen. Ainoastaan kyseisten matkojen aloituspaikka on muuttunut.
- 34 Näin ollen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa olevien työntekijöiden on katsottava suorittavan toimintaansa tai tehtäviään kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käytettynä aikana.
- 35 Direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun työajan käsitteen toisesta osatekijästä, jonka mukaan työntekijän on oltava työnantajan käytettävissä tuona aikana, on todettava, että ratkaiseva seikka on se, että työntekijä on velvollinen olemaan fyysisesti läsnä työnantajan osoittamassa paikassa ja siellä työnantajan käytettävissä voidakseen välittömästi suorittaa ne työtehtävät, joita kulloinkin tarvitaan (ks. vastaavasti tuomio Dellas ym., C-14/04, EU:C:2005:728, 48 kohta; määräys Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, 28 kohta ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 63 kohta).
- 36 Jotta työntekijän voitaisiin katsoa olevan työnantajansa käytettävissä, hänet on siis pitänyt asettaa sellaiseen asemaan, jossa hänellä on oikeudellisesti velvollisuus noudattaa työnantajansa ohjeita ja toimia tämän lukuun.
- 37 Oikeuskäytännöstä sitä vastoin ilmenee, että työntekijöillä oleva mahdollisuus järjestää ajankäyttönsä ilman suurempia velvoitteita ja keskittyä omiin asioihinsa on seikka, joka on omiaan osoittamaan, ettei tällainen ajanjakso ole direktiivissä 2003/88 tarkoitettua työaikaa (ks. vastaavasti tuomio Simap, C-303/98, EU:C:2000:528, 50 kohta).
- 38 Tässä tapauksessa Tycon istunnossa esittämistä täsmennyksistä ilmenee, että se vahvistaa pääasiassa kyseessä olevien työntekijöiden noudatettavaksi luettelon asiakkaista ja näiden järjestyksen sekä asiakaskäyntien aikataulun. Se on myös todennut, että siitä huolimatta, että jokaiselle työntekijälle on annettu matkapuhelin, jolla nämä työpäivää edeltävänä päivänä vastaanottavat reittinsä, näillä ei ole velvollisuutta pitää puhelinta auki kodin ja asiakkaiden välisen edestakaisen matkan aikana. Tyco ei siis vahvista näiden käyntien reittiä, koska kyseiset työntekijät ovat edelleen vapaita matkaamaan haluamaansa reittiä asiakastapaamisiin, joten he voivat järjestää matka-aikansa miten haluavat.
- 39 Tässä suhteessa on todettava, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa olevilla työntekijöillä on kodin ja asiakkaiden välisen edestakaisen matkan aikana tietty vapaus, jota heillä ei ole sinä aikana, jona he työskentelevät asiakkaan luona, kunhan he saapuvat nimetyn asiakkaan luo työnantajansa sopimaan kellonaikaan. Unionin tuomioistuimen käytettävissä olevasta asiakirja-aineistosta ilmenee kuitenkin, että tällainen vapaus oli jo olemassa ennen alueellisten toimistojen lakkauttamista, jolloin matkaan kuluva aika laskettiin työajaksi alueelliseen toimistoon saapumisesta lukien, ja että ainoastaan kyseisen asiakkaan luo suuntautuvan matkan lähtöpiste oli muuttunut. Tällainen muutos ei vaikuta kyseisillä työntekijöillä olevan sen velvollisuuden oikeudelliseen luonteeseen, jonka mukaan heidän on noudatettava työnantajansa ohjeita. Työntekijöiden täytyy näiden matkojen aikana noudattaa työnantajansa mainittuja ohjeita, ja tämä voi muuttaa asiakkaiden järjestystä tai peruuttaa taikka lisätä asiakastapaamisen. Joka tapauksessa on todettava, että matkaan tarvittavana aikana, jota useimmiten on mahdotonta lyhentää, kyseisillä työntekijöillä ei ole mahdollisuutta vapaasti määrätä ajastaan eikä keskittyä omiin asioihinsa, joten he ovat näin ollen työnantajiansa käytettävissä.

- 40 Tyco sekä Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset ovat ilmaisseet huolen siitä, että tällaiset työntekijät voisivat käyttää työpäivän alussa ja sen päättyessä tehtävää matkaa henkilökohtaisten asioidensa hoitamiseen. Tällainen huoli ei voi vaikuttaa matka-ajan oikeudelliseen luonteeseen. Työnantajan tehtäviin kuuluu pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa ottaa käyttöön mahdollisten väärinkäytösten estämiseen tarvittavat valvontavälineet.
- 41 Jo ennen alueellisten toimistojen lakkauttamista oli nimittäin olemassa mahdollisuus henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen asiakkaiden toimipaikan ja alueellisten toimistojen välillä työpäivän alkaessa ja päättyessä tehdyn matkan aikana. Kuten direktiivin 2003/88 johdanto-osan neljännessä perustelukappaleesta ilmenee, kyseisen direktiivin tavoitteet eivät toisaalta saisi olla riippuvaisia pelkästään taloudellisista seikoista. Tyco on lisäksi unionin tuomioistuimen istunnossa todennut, että sen työntekijöilleen antamia luottokortteja voidaan käyttää vain ammattikäyttöön tarkoitetun polttoaineen ostamiseen sen työntekijöiden käyttöön annettuihin ajoneuvoihin. Tycolla olisi siis muiden muassa tällainen keino valvoa työntekijöidensä liikkumista.
- 42 Vaikka lisäksi onkin totta, että tällaisesta valvonnasta saattaisi aiheutua lisäkustannuksia Tycon kaltaisessa tilanteessa olevalle yritykselle, on muistutettava, että nämä kustannukset ovat olennainen seuraus sen päätöksestä lakkauttaa alueelliset toimistot. Sitä vastoin kaikkien näiden kustannusten säilyttäminen Tycon työntekijöille olisi vastoin kyseisen direktiivin tavoitetta, joka on työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojeleminen.
- 43 Direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna työajan käsitteen kolmannesta osatekijästä, jonka mukaan työntekijän on tehtävä töitä kyseisen ajanjakson aikana, on todettava, että – kuten tämän tuomion 34 kohdasta ilmenee – jos työntekijä, jolla ei ole enää kiinteää työn suorittamispaikkaa, suorittaa tehtäviään asiakkaan luokse tai sen luota tekemänsä matkan aikana, hänen on myös katsottava tekevän työtä tämän matkan aikana. Kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 48 kohdassa toteaa, on niin, että kun otetaan huomioon, että liikkuminen on erottamaton osa sellaisen työntekijän asemaa, jolla ei ole kiinteää tai tavanomaista työn suorittamispaikkaa, tällaisten työntekijöiden työpaikkaa ei voida rajata näiden työntekijöiden konkreettisten toimenpiteiden suorituspaikkaan heidän työnantajansa asiakkaiden luona.
- 44 Se seikka, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa olevat työntekijät aloittavat ja päättävät nämä matkat kotonaan, ei ole omiaan vaikuttamaan tähän toteamukseen, koska kyseinen seikka on välitön seuraus heidän työnantajansa päätöksestä lakkauttaa alueelliset toimistot eikä näiden työntekijöiden tahdosta. Koska viimeksi mainitut ovat menettäneet mahdollisuuden vapaasti määrittää kotinsa etäisyyden työpäivänsä tavanomaisesta aloittamis- ja päättämispaikesta, heillä ei voida katsoa olevan velvollisuutta kantaa vastuuta työnantajansa päätöksestä lakkauttaa nämä toimistot.
- 45 Tällainen lopputulos olisi myös vastoin direktiivissä 2003/88 tarkoitettua, työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemaan liittyvää tavoitetta, jonka mukaan työntekijöille on tarpeen taata vähimmäislepoaika. Kyseisen direktiivin vastaista olisi, että sellaisten työntekijöiden lepoaika, joilla ei ole kiinteää tai tavanomaista työn suorittamispaikkaa, lyhennettäisiin sen vuoksi, että heidän kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käyttämänsä aika suljettaisiin direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna ”työajan” käsitteen ulkopuolelle.
- 46 Edellä lausutusta seuraa, että kun pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa olevat työntekijät käyttävät työsuhteajoneuvoa mennäkseen kotoaan työnantajansa nimeämän asiakkaan luokse tai palatakseen tällaisen asiakkaan toimipaikasta kotiinsa ja matkustaakseen yhden asiakkaan luota toisen luo työpäivänsä aikana, kyseisten työntekijöiden on katsottava ”tekevän työtä” direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla näiden matkojen aikana.

- 47 Tätä ratkaisua ei voida kyseenalaistaa Yhdistyneen kuningaskunnan väitteellä, jonka mukaan se johtaa vääjäämättä erityisesti Tycon kustannusten nousuun. Tässä suhteessa on riittävää todeta, että vaikka matkaan kuluva aikaa onkin pääasiassa kyseessä olevassa yksittäistapauksessa pidettävä työaikana, Tycolla on vapaus päättää kodin ja asiakkaiden väliseen edestakaiseen matkaan käytetyltä ajalta maksettavasta palkasta.
- 48 On riittävää muistuttaa oikeuskäytännöstä ilmenevän, että direktiivillä 2003/88 säännellään – sen 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua palkallista vuosilomaa koskevaa erityistilannetta lukuun ottamatta – ainoastaan tiettyjä työajan järjestämistä koskevia seikkoja, joten sitä ei lähtökohtaisesti sovelleta työntekijöiden palkkaukseen (ks. tuomio Dellas ym., C-14/04, EU:C:2005:728, 38 kohta; määräys Vorel, C-437/05, EU:C:2007:23, 32 kohta ja määräys Grigore, C-258/10, EU:C:2011:122, 81 ja 83 kohta).
- 49 Näin ollen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa olevien työntekijöiden palkkaus ei kuulu kyseisen direktiivin vaan kansallisen oikeuden asian kannalta merkityksellisten säännösten soveltamisalaan.
- 50 Kaikki edellä lausuttu huomioiden esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava niin, että direktiivin 2003/88 2 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kyseisessä säännöksessä tarkoitetuksi ”työajaksi” on pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa katsottava aika, jonka työntekijät, joilla ei ole kiinteää tai tavanomaista työn suorittamispaikkaa, käyttävät päivittäin kodin ja työnantajansa osoittaman ensimmäisen ja viimeisen asiakkaan väliseen matkaan.

Oikeudenkäyntikulut

- 51 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista 4.11.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 2 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kyseisessä säännöksessä tarkoitetuksi ”työajaksi” on pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa, joissa työntekijöillä ei ole kiinteää tai tavanomaista työn suorittamispaikkaa, katsottava aika, jonka työntekijät käyttävät päivittäin kodin ja työnantajansa osoittaman ensimmäisen ja viimeisen asiakkaan väliseen matkaan.

Allekirjoitukset